

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้มีจุดประสงค์เพื่อศึกษาประสบการณ์ความเข้มแข็งอดทนที่ผ่านการบ่มเพาะของนักเรียนเตรียมทหารตำแหน่งนักเรียนบังคับบัญชา โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพแบบปรากฏการณ์วิทยา ผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกในการเก็บข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลตามระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยตามขั้นตอน ดังนี้

ผู้ให้ข้อมูลหลัก

ผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ นักเรียนเตรียมทหาร ชั้นปี 3 ที่ดำรงตำแหน่งนักเรียนบังคับบัญชา ระดับหัวหน้าหมวด ขึ้นไป และมีความสมัครใจในการให้ข้อมูล จำนวน 17 คน

เกณฑ์ในการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลหลัก ประกอบด้วยเป็นนักเรียนเตรียมทหาร ชั้นปี 3 ที่ได้รับการคัดเลือกและมีคำสั่งของโรงเรียนเตรียมทหารแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งนักเรียนบังคับบัญชา ระดับหัวหน้าหมวด ขึ้นไป ในปีการศึกษา 2553 โดยต้องมีอายุไม่ต่ำกว่า 18 ปีบริบูรณ์ และมีความสมัครใจในการเข้าร่วมการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) ในการเก็บข้อมูล โดยมีแนวคำถามการสัมภาษณ์ (Interview guideline) ในระหว่างการสัมภาษณ์ มีการบันทึกเสียงสัมภาษณ์ด้วย ผู้วิจัยได้พัฒนาคำถามการสัมภาษณ์ขึ้นจากแนวทางที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรมและนำไปทดลองใช้สัมภาษณ์นักเรียนเตรียมทหาร จำนวน 8 คน ที่ดำรงตำแหน่งนักเรียนบังคับบัญชา ระดับหัวหน้าหมวด ขึ้นไป ในปีการศึกษา 2552 ซึ่งเป็นนักเรียนเตรียมทหารรุ่นพี่ของผู้ให้ข้อมูลหลักในการวิจัยนี้ โดยได้นำผลการสัมภาษณ์มาพัฒนาการดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึกและแนวคำถามการสัมภาษณ์ที่ครอบคลุมเหมาะสมกับประเด็นที่ทำการศึกษา คำถามการสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยใช้ในการเก็บข้อมูล มีดังนี้

1. จากประสบการณ์ที่ผ่านมา มีบางช่วงหรือไม่ ที่นักเรียนเตรียมทหารรู้สึกว่ายากลำบากขอให้อธิบาย/อธิบายว่าเป็นอย่างไร
2. นักเรียนเตรียมทหารผ่านช่วงเวลาที่ยากลำบากนั้นมาได้อย่างไร

3. จากการเรียนและการฝึกที่ผ่านมามีส่วนกับความเข้มแข็งอดทนของนักเรียนเตรียมทหารอย่างไร
4. จากการใช้ชีวิตในฐานะนักเรียนเตรียมทหารมีอะไรที่งอกงามในตัวนักเรียนเตรียมทหารบ้าง
5. ความแกร่ง/ความเข้มแข็งอดทนของนักเรียนเตรียมทหารได้เติบโตขึ้นตามระยะเวลาที่เรียนในโรงเรียนเตรียมทหารหรือไม่/อย่างไร
6. นักเรียนเตรียมทหารยอมรับความยากลำบากที่เผชิญได้อย่างไร
7. อะไรในตัวนักเรียนเตรียมทหารที่ทำให้นักเรียนเตรียมทหาร ผ่านความยากลำบากมาได้
8. มีอะไรที่นักเรียนเตรียมทหารต้องการบอกเพิ่มเติมเกี่ยวกับความเข้มแข็งอดทน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเข้าถึงสนามวิจัยเพื่อเก็บข้อมูล ในฐานะที่ผู้วิจัยเป็นข้าราชการทหาร สังกัดแผนกจิตวิทยาและแนะแนว ส่วนการศึกษา โรงเรียนเตรียมทหาร สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ ผู้วิจัยได้รายงานขออนุมัติเก็บข้อมูลประกอบกับเสนอหนังสือขออนุญาตเก็บข้อมูลวิจัยจากคณะจิตวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ต่อผู้บัญชาโรงเรียนเตรียมทหาร สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ เมื่อได้รับการอนุมัติ ผู้วิจัยเริ่มดำเนินการตามแผนงานที่กำหนดไว้

แนวทางเพื่อป้องกันอคติ จากการเป็นคนในของผู้วิจัย และให้ได้ข้อมูลที่มีความน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น (ศิริพร จิรวัดนกกุล, 2552) ผู้วิจัยกำหนดแนวทางดังนี้

1. ผู้วิจัยปฏิบัติตนในบทบาทของ “นักวิจัย” ไม่ปฏิบัติตนในฐานะบุคลากรของหน่วยงาน เช่น หากพบกรณีผู้ให้ข้อมูลหลัก ต้องการบริการปรึกษาเชิงจิตวิทยา ผู้วิจัยจะทำการส่งต่อไปยังผู้มีหน้าที่ โดยผู้วิจัยจะไม่ใช่ผู้ดำเนินการหรือเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องใดๆ เป็นต้น ซึ่งบทบาทในฐานะนักวิจัยนี้ กำหนดไว้ชัดเจนในโครงการวิจัยและผู้วิจัยทำการทบทวนทุกครั้งก่อนเข้าสู่สนาม
 2. ผู้วิจัยจะทำการบันทึกภาคสนามอย่างละเอียด (Full field note) ทันทีหลังการสังเกตหรือสัมภาษณ์ รวมทั้งบันทึกความรู้สึกส่วนตัว ความเห็นของผู้วิจัย เพื่อทบทวนความรู้สึกภายในตัวเองของผู้วิจัย เผื่อความรู้สึก อันอาจจะส่งผลกระทบต่อการวิจัย (นิตยา ชูโต, 2545) โดยเฉพาะหลังการเก็บข้อมูลวิจัยทุกครั้ง
 3. เมื่อเข้าสู่สนามวิจัย ทำการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยจะแต่งกายด้วยเครื่องแต่งกายสุภาพแบบพลเรือน จะไม่แต่งกายด้วยเครื่องแบบทหาร เพื่อลดความรู้สึกคล้อยตาม
- อย่างไรก็ตาม แม้ว่าจะมีการป้องกันอคติ ตามข้างต้น แต่สิ่งที่ผู้วิจัยระมัดระวังเป็นอย่างยิ่ง อันเนื่องมาจากการเป็น “คนใน” ของผู้วิจัย ต่อการรับรู้ของผู้ให้ข้อมูลหลัก ที่ย่อมจะรับรู้ถึงอย่างไร ผู้วิจัยก็มีสถานภาพเป็นทั้งนายทหารและอาจารย์ แม้ว่าผู้วิจัยไม่มีอำนาจบังคับบัญชาตลอดจน ผู้วิจัยไม่ได้ทำการสอนและไม่มีความเกี่ยวข้องใดๆ กับผู้ให้ข้อมูลหลักก็ตาม แต่ผู้วิจัย

จำเป็นต้องระมัดระวังเป็นอย่างยิ่งในการดำเนินการวิจัย ต้องทบทวนบทบาท ตลอดจนต้องสร้างสัมพันธภาพกับผู้ให้ข้อมูลหลัก ให้เป็นสถานะภาพระหว่างผู้วิจัยกับผู้ให้ข้อมูล เท่านั้น

เมื่อได้รับการอนุญาตให้เก็บข้อมูลวิจัย ผู้วิจัยได้ทำการแนะนำตัวแก่นักเรียนเตรียมทหารที่เป็นนักเรียนบังคับบัญชา ระดับหัวหน้าหมวดขึ้นไป จำนวน 53 นาย โดยชี้แจงว่าจะทำอะไร เพื่ออะไร ตลอดจนเหตุผลที่เลือกผู้ให้ข้อมูลกลุ่มนี้ รวมถึงชี้แจงสิทธิของนักเรียนเตรียมทหารที่จะเข้าร่วมหรือไม่เข้าร่วมการวิจัยโดยอิสระปราศจากการบังคับ และสิทธิที่จะถอนตัวจากการวิจัยได้ทุกระยะเวลาตลอดการวิจัย เพื่อประกอบการตัดสินใจยินยอมเข้าร่วมการวิจัย สำหรับการตอบรับเข้าเป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก ทำโดยการลงชื่อยินยอมในหนังสือแสดงความยินยอมเข้าร่วมการวิจัย (Consent form) โดยให้ผู้ให้ข้อมูลหลัก ส่งหนังสือแสดงความยินยอมฯ หลังจากวันที่ได้ชี้แจงข้อมูลแล้วเป็นต้นไป ที่ได้รับเอกสารที่ปิดล็อกเท่านั้น

ภายหลังการตอบรับยินยอมเข้าร่วมการวิจัย ผู้วิจัยได้พบผู้ให้ข้อมูลหลัก เพื่อสร้างสัมพันธภาพ ต่อจากนั้นจึงทำการนัดหมายวันเวลาสถานที่สัมภาษณ์ต่อไป ในการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลนั้น ผู้วิจัยสัมภาษณ์รายละเอียด 2 รอบ และทำการตรวจสอบผลการวิจัยโดยผู้ให้ข้อมูล (Member checks) ด้วย

ระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เมื่อได้รับอนุญาตจากผู้บัญชาการโรงเรียนเตรียมทหาร สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูล ระหว่างเดือนกรกฎาคม 2553 ถึงเดือนกุมภาพันธ์ 2554 โดยในหัวเวลาดังกล่าว ประกอบด้วย การชี้แจงวัตถุประสงค์การวิจัย การสร้างสัมพันธภาพ การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล รายละเอียด 2 รอบ และการตรวจสอบผลการวิจัยโดยผู้ให้ข้อมูล (Member checks)

จริยธรรมในการวิจัย

ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยภายใต้จรรยาบรรณของนักวิจัย คำนึงถึงประเด็นจริยธรรมอย่างเคร่งครัด (Christians, 2008; ชาย โพธิสิตา, 2550; อารียวรรณ อ่วมธานี, 2549) ดังนี้

1. ความยินยอมของผู้ให้ข้อมูล ผู้วิจัยชี้แจงวัตถุประสงค์การวิจัย ขั้นตอนการวิจัย การนำข้อมูลไปใช้ ให้แก่ผู้ให้ข้อมูลได้ทราบ เพื่อประกอบการตัดสินใจยินยอมเข้าร่วมวิจัย รวมถึงชี้แจงสิทธิของผู้ให้ข้อมูลในการถอนตัวออกจากการวิจัยได้ตลอดทุกระยะเวลาการวิจัย
2. การรักษาความเป็นส่วนตัวและความลับของผู้ให้ข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการจัดเก็บรักษาข้อมูล โดยปกปิดชื่อของผู้ให้ข้อมูล ด้วยการให้รหัสแทนชื่อ และหลีกเลี่ยงการบันทึกข้อมูลอันสามารถระบุถึงตัวผู้ให้ข้อมูล โดยการจับบันทึกภาคสนามและการบันทึกเสียงการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้ขออนุญาตผู้ให้ข้อมูล ก่อนดำเนินการทุกครั้ง

3. การระมัดระวังและความแม่นยำถูกต้องของข้อมูล ผู้วิจัยเก็บข้อมูลอย่างระมัดระวังเพื่อความแม่นยำถูกต้องของข้อมูลตามระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพแบบปรากฏการณ์วิทยา

การวิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผลการวิจัย

ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยแบบปรากฏการณ์วิทยา ซึ่งเป็นการเน้นถึงการแปลความหมายข้อมูลโดยอาศัยความรู้สึกของผู้ให้ข้อมูล โดยมีวิธีการ ดังนี้

1. ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก มาถอดความจากเสียงบันทึกสัมภาษณ์แบบคำต่อคำ (Verbatim) แล้วนำเอกสารที่ได้จากการถอดเสียงมาประเมินความถูกต้องของเทคนิคการสัมภาษณ์และการสังเกต
2. นำข้อมูลที่ได้จากการถอดความเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer debriefing) เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของกระบวนการและข้อมูลที่ต้องการ
3. ผู้วิจัยอ่านบทความจากการถอดความซ้ำหลายครั้ง เพื่อให้เกิดความเข้าใจในภาพรวมแล้วทำการถอดรหัสความ (Coding) จากบทสัมภาษณ์ แล้วจัดข้อมูลเป็นหมวดหมู่ (Categories) ของประเด็นย่อย (Sub theme) แล้วจึงสรุปเป็นประเด็นหลัก (Theme) โดยการรวบรวมประเด็นย่อยที่มีความสอดคล้องกัน
4. ผู้วิจัยหาข้อสรุป โดยนำข้อมูลที่ได้จัดเป็นหมวดหมู่แล้วนำมาวิเคราะห์หาลักษณะของกระบวนการและรูปแบบความสัมพันธ์ของประเด็นต่างๆ ในข้อมูล พร้อมกับตีความจากประเด็นที่ได้และทำการเชื่อมโยงประเด็นต่างๆอย่างมีเหตุผล
5. ผู้วิจัยตรวจสอบข้อมูลและความน่าเชื่อถือของผลการวิเคราะห์ข้อมูล โดยนำผลการวิเคราะห์ไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิอ่านแล้วให้ความคิดเห็น (Peer review) และเสนอผลการวิจัยต่อผู้ให้ข้อมูลหลักเพื่อตรวจสอบ (Member checks) ว่าข้อสรุปและตีความของผู้วิจัยนั้น ถูกต้องและเหมาะสมในทัศนะของผู้ให้ข้อมูลมากน้อยเพียงใด
6. เก็บข้อมูลเพิ่มเติมหรือปรับปรุงการวิเคราะห์ข้อมูลใหม่ หากพบว่าความคิดเห็นส่วนใหญ่ เห็นว่าข้อสรุปหรือการตีความของผู้วิจัยยังไม่ถูกต้องหรือเห็นว่าข้อมูลยังไม่ครอบคลุมประเด็นของคำถามในงานวิจัย

การตรวจสอบคุณภาพของการวิจัย

ผู้วิจัยตรวจสอบคุณภาพความน่าเชื่อถือ (Credibility) ของการวิจัย โดยใช้เกณฑ์ในการตรวจสอบความน่าเชื่อถือได้ของข้อมูล (Guba&Lincoln, 1989; อารีย์วรรณ อ่วมธานี, 2549) มีดังนี้

1. การตรวจสอบโดยผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer debriefing) ผู้วิจัยนำผลการวิเคราะห์และข้อสรุป เสนอผู้ทรงคุณวุฒิด้านการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เป็นผู้ตรวจสอบ
2. การตรวจสอบโดยผู้ให้ข้อมูล (Member checks) ผู้วิจัยนำข้อสรุปที่ได้จากการวิเคราะห์ เสนอผู้ให้ข้อมูลหลัก เพื่อตรวจสอบและแสดงความเห็นเกี่ยวกับข้อสรุปที่ผู้วิจัยวิเคราะห์ว่าข้อสรุป และตีความของผู้วิจัยนั้น ถูกต้องและเหมาะสมในทัศนะของผู้ให้ข้อมูลมากน้อยเพียงใด
3. การตรวจสอบสามเส้า (Triangulation) ผู้วิจัยทำการตรวจสอบจากข้อมูลที่เก็บรวบรวม ด้วยวิธีการที่หลากหลาย ได้แก่ บันทึกการสังเกตอย่างไม่มีส่วนร่วม บันทึกภาคสนาม วรรณกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมถึงข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ นำมาตรวจสอบว่ามีความสอดคล้องกันหรือไม่